

Deze pagina's zijn een bijdrage van

De Gezondheidsdienst voor Dieren
Postbus 9
7400 AA Deventer
T. 0900-1770
E. redactie@gddiergezondheid.nl
www.gddiergezondheid.nl

REDACTIE:

Kees van Maanen
(deskundige infectieziekten paard),

Emiel Schiphorst
(marktmanager paard),

Linda van den Wollenberg
(paardeninternist),

Petra Reijnen
(relatiebeheer dierenartspraktijken),

Mark de Witte
(adviseur marketing & communicatie),

EINDREDACTIE:
Eva Onis

Uw suggesties voor het katern zijn welkom
via redactie@gddiergezondheid.nl

Nieuws en mededelingen

ABORTUS BIJ DE MERRIE: WELK ONDERZOEK?

De GD-afdeling pathologie krijgt in deze tijd van het jaar geregeld geaborteerde veulens binnen voor onderzoek. Als de inzender wil weten wat de oorzaak van de abortus is, kan de GD een volledig onderzoek doen, waarbij gekeken wordt naar aangeboren afwijkingen, een gedraaide navelstreng, placenta-ontsteking, aanwijzingen voor infecties, enzovoort. Het komt echter ook vaak voor dat een inzender specifiek wil achterhalen of rhinopneumonie de oorzaak is. Dan is het raadzaam om niet het hele veulen in te zenden, maar te kiezen voor het EHV-abortuspakket. Dit is vooral van toepassing op bedrijven met meerdere drachtige merries, waar in het geval van rhinopneumonie extra hygiëne- en quarantainemaatregelen nodig zijn om verdere verspreiding te voorkomen.

Voor het insturen van een EHV-abortuspakket neemt de dierenarts een vaginaal swab van de merrie en bij het dode veulen zuigt hij wat longvocht/weefsel af. Op dit materiaal is heel gevoelig en specifiek PCR-onderzoek mogelijk naar de aanwezigheid van het rhinopneumonievirus.

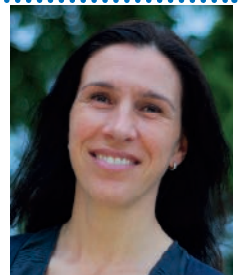

Dit onderzoek is een stuk goedkoper dan een volledige sectie. Uiteraard wordt dan wel alleen de vraag beantwoord of rhinopneumonie de oorzaak is. De afgelopen jaren heeft de GD via het abortuspakket in 30 procent van de inzendingen rhinopneumonievirus aangetoond. Van jaar tot jaar blijkt het aantal wel behoorlijk te kunnen variëren. Dierenartsen kunnen bij de GD kosteloos abortuspakketten aanvragen, zodat zij de materialen, informatie en instructies voor het afnemen en inzenden direct bij de hand hebben.

VEELGESTELDE VRAAG:

Welke testen kan ik aanvragen wanneer een paard onverklaarbaar hoofbevangen is?

GD-buitendienstmedewerker Petra Reijnen: "De GD heeft sinds kort een combinatiepakket voor Pituitary Pars Intermedia Dysfunction (PPID) en Equine Metabolic Syndrome (EMS) beschikbaar om paarden te testen die zonder duidelijke aanleiding hoofbevangen zijn geworden. Hoefbevangenheid wordt naar schatting in 80 procent van de gevallen veroorzaakt door hormonale aandoeningen zoals PPID en EMS. PPID komt voor bij 20 tot 30 procent van de paarden en pony's ouder dan 15 jaar. Maar het kan ook jongere dieren vanaf 7 jaar treffen. De waarschijnlijkheidsdiagnose PPID kan soms in een gevorderd stadium al gesteld worden op basis van klinische symptomen zoals de lange krullerige vacht (hypertrichosis) die bijna kenmerkend is voor PPID. In een eerder stadium kunnen de symptomen veel onduidelijker zijn: sloomheid, vachtveranderingen, vermageren en veel drinken en plassen kunnen tot een verdenking leiden. Bij EMS is juist vaak sprake van overgewicht en/of plaatselijke vetophoping op de hals en bij de staart, oogkassen en schouders. Als een paard van middelbare leeftijd echter hoofbevangenheid wordt zonder duidelijk aanwijsbare reden (zoals aan de nageboorte blijven staan of ernstige koliek) en het vertoont weinig andere klinische verschijnselen die een aanknopingspunt bieden, zijn beide aandoeningen een optie. Dan biedt het combinatiepakket PPID/EMS dus uitkomst. Dit pakket kunt u aanvragen onder nummer 10287. Naast het onderzoek op PPID en EMS wordt, in het geval van EMS, door middel van berekeningen ook een indicatie van de ernst gegeven."

Het eerste certificaat voor spermakwaliteit werd, samen met een grote bos bloemen, uitgereikt aan Gerrit ter Harmsel van Dierenkliniek en Dekstation Enterbrook. "Het certificaat geeft aantoonbare kwaliteitsborging voor de merriehouder, dat is voor mij een belangrijke meerwaarde", aldus Gerrit. (V.l.n.r.: Thomas Dijkstra (GD), Gerrit ter Harmsel, hengst Donnerbube I en Margriet van der Lei (GD)).

Eerste GD-certificaat voor spermakwaliteit uitgereikt

- De GD heeft een nieuw certificaat voor spermakwaliteit geïntroduceerd dat toegekend wordt in drie gradaties: goud, zilver en brons. Aanleiding voor deze certificering is het opheffen van het Productschap Vee en Vlees (PVV) per 1 januari 2015, waardoor ook de PVV-regelgeving voor spermakwaliteit niet meer bestaat. Op donderdag 22 januari werd het eerste nieuwe certificaat feestelijk overhandigd aan Dierenkliniek en Dekstation Enterbrook.

INSTRUCTIES VOOR INZENDEN SPERMAMONSTERS

Type hengst	Benodigd monstermateriaal
SWS-hengst	Neem per hengst één inseminatiedosis, nadat deze op uw station is beoordeeld en verwerkt.
BKI-hengst of ND-hengst	• Neem enkele milliliters onverdund sperma, voor de concentratiebeoordeling. • Neem enkele milliliters verdund sperma, voor het bacteriologisch onderzoek. • Maak twee uitstrijkjes van een druppel vers sperma met een aniline blue eosine kleurstof voor het morfologisch onderzoek.

Voor nationale winstations zijn de wettelijke eisen voor ziektes bij hengsten (CEM en EVA) per 1 januari 2015 aangescherpt, maar aan spermakwaliteit worden niet langer wettelijke eisen gesteld. Dit heeft te maken met het wegvallen van de Productschappen. De certificering Hengstenhouderij, waar ook sperma- en CEM-onderzoek onder vielen, stond jarenlang onder toezicht van het PVV. Nu het PVV niet meer bestaat, vallen de nationale winstations onder toezicht van het ministerie van Economische Zaken (EZ), de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit heeft de controlerende taak. Wat wel gelijk is gebleven, is dat de regelgeving voor EU-stations onder EZ valt. Om ervoor te zorgen dat hengstenhouders toch garanties kunnen afgeven, kunnen zij een onafhankelijk certificaat voor spermakwaliteit aanvragen bij de GD.

KWALITEITSBORGING

Deelname aan de GD-certificering is vrijwillig. Het benodigde onderzoek vindt plaats in het GD-laboratorium in Oldeholtspade. Voor goede vruchtbaarheid is het belangrijk dat sperma van goede kwaliteit is en geen ziekteverwekkers bevat. De GD onderzoekt het sperma daarom op kwaliteit en aanwezigheid van bacteriën, schimmels en gisten. Met het toekennen van een certificaat is het sperma van de betreffende hengst als kwaliteitsproduct door zowel de hengstenhouder als de GD geborgd. Het certificaat is gebaseerd op het spermarapport.

BRONS, ZILVER OF GOUD

Er zijn drie keuzes voor het certificaat:

- **Goud:** spermaonderzoek en bacteriologisch, schimmel- en gistenonderzoek bij aanvang van het dekseizoen, inclusief bepaling van de

concentratie en houdbaarheid tijdens het dekseizoen.

- **Zilver:** spermaonderzoek en bacteriologisch, schimmel- en gistenonderzoek bij aanvang van het dekseizoen (identiek aan de werkwijze die bij de Certificering Hengstenhouderij werd gehanteerd).
- **Brons:** spermaonderzoek bij aanvang van het dekseizoen, hierbij vervalt het bacteriologisch, schimmel- en gistenonderzoek.

Net als eerder worden de namen van goedgekeurde hengsten gepubliceerd, nu met de vermelding goud, zilver of brons. Nieuw is dat de hengstenhouder een certificaat ontvangt als de uitslag van het spermaonderzoek goed is. De morfologie (vorm van de zaadcellen) die in het spermarapport wordt beschreven, kan tevens gebruikt worden voor de berekening van het TNB-getal (Totaal Normaal Bewegende

GD-analyste Margriet van der Lei brengt het sperma aan onder de microscoop.

spermacellen) van de spermadosis tijdens het dekseizoen.

WERKWIJZE

Net als voorheen wordt men verzocht de spermamonters in te sturen naar de GD (p/a Stellingenweg 10, 8474 EA, Oldeholtspade). Hierop zijn de instructies in bovenstaande tabel van toepassing. Inzendformulieren zijn te downloaden via www.gddiergezondheid.nl/formulieren. De inzender ontvangt altijd de uitslag van het gevraagde laboratoriumonderzoek, het certificaat wordt toegezonden indien het sperma van goede kwaliteit is. ●

Gouden certificaat voor spermakwaliteit.

DROES:

Besmettelijk, maar niet altijd zichtbaar

- Van alle infectieziekten die paarden kunnen krijgen, wordt droes in het GD-laboratorium het meest aangetoond. In 2014 trof de GD deze bacteriële infectieziekte in 64 procent van de ingezonden monsters aan. Het is bekend dat droes abscessen kan veroorzaken in de lymfeknopen aan het hoofd, maar dat is lang niet altijd het geval.
- Juist paarden die droes hebben zonder deze typerende verschijnselen zijn een risico.

Droes wordt veroorzaakt door de bacterie *Streptococcus equi equi*. Deze dringt via de neusslijmvliezen en keelholte het lichaam binnen en verplaatst zich naar de lymfeknopen, waar vervolgens abscessen kunnen ontstaan. Wanneer de abscessen groter worden, kan het paard ademhalings- en slikproblemen krijgen. Dit gebeurt echter alleen in ernstige gevallen. Paarden die nog geen antistoffen hebben tegen droes krijgen doorgaans de meest uitgesproken

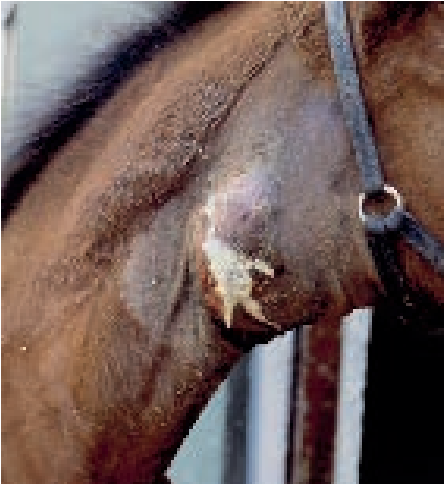
symptomen. Soms komt zelfs verspreiding naar lymfeknopen op andere plekken in het lichaam voor. Klachten die veel vaker voorkomen zijn koorts en/of hoesten. Opvallend is dat bij de naar de GD ingezonden monsters slechts in twee gevallen melding was gedaan van abcesvorming. Dit kan komen omdat enerzijds de ziekteverschijnselen zeer beknopt of onvolledig op het inzendformulier vermeld worden. Anderzijds kan het zijn dat vooral

twijfelgevallen ingestuurd worden en niet of nauwelijks monsters van paarden met abscessen omdat de diagnose dan meer voor de hand ligt. Het betekent in ieder geval dat droes lang niet altijd de kenmerkende abscessen geeft, mogelijk doordat de dieren al eens droes hebben doorgemaakt en daardoor gedeeltelijk beschermd zijn. Daarnaast zijn niet alle bacteriestammen even ziekteverwekkend. Paarden die droes hebben zonder typerende verschijnselen, kunnen de bacterie ongemerkt verspreiden en vormen dus een groot risico voor bedrijven. Een nog groter risico kunnen de 'dragerdieren' zijn: deze hebben in het verleden droes doorgemaakt, maar de bacterie is niet volledig uit hun lichaam verdwenen. Vaak blijven resten opgedroogde pus aanwezig in de luchtzakken. De pus kan zelfs kalkstenen vormen die vol zitten met bacteriën. Deze dragerdieren vertonen doorgaans weinig of geen symptomen van droes, maar scheiden de bacterie wel met tussenpozen ('intermitterend') uit. Als droes een terugkerend probleem is op een bedrijf, is het dus raadzaam onderzoek te doen naar de aanwezigheid van dragerdieren.

DIAGNOSE

De GD kan monstermateriaal, zoals neusswabs, luchtzakspoelingen en abcesinhoud, onderzoeken op aanwezigheid van *S. equi equi*. Meestal wordt een PCR-test aangevraagd omdat die betrouwbaarder is dan een bacteriekweek. Bij

Wanneer de abcessen groter worden, kan het paard ademhalings- en slikproblemen krijgen.

een kweek bestaat het gevaar dat de uitslag fout-negatief is door 'overgroei' door andere bacteriën. Bij een dragerdier is de beste methode om met een endoscoop via de neus en luchtwegen de luchtzakken te inspecteren en daarbij monsternormaal af te nemen. Neus-swabs nemen is ook een mogelijkheid. Die methode is een stuk minder bewerkelijk, maar het nadeel is dat drie swabs nodig zijn die steeds met minimaal een week tussentijd zijn genomen. Eén neuswab is niet afdoende omdat de bacterie, zoals gezegd, intermitterend wordt uitgescheiden. Diagnostische testen voor droes zijn aan te vragen via de dierenarts.

BEHANDELING

Paarden met abcessen krijgen doorgaans geen antibiotica omdat dit slechts de rijping van de abcessen vertraagt. Deze dieren laat men vaak uitzieken, waarna de abcessen na doorbreken worden gespoeld. Ernstig zieke dieren met ademhalingsproblemen worden meestal in een kliniek behandeld, waar de specialist bijvoorbeeld de abcessen onder echobegeleiding opent en bij ernstige benauwdheid een tracheotomie (luchtpijpsnede) uitvoert. Bij dragerdieren bestaat de behandeling uit een luchtzakspoeling, verwijdering van opgedroogde pus en kalkstenen en eventueel het lokaal toedienen van penicilline.

MAATREGELEN

Het is aan te bevelen om besmette en verdachte paarden te scheiden van de rest van

STEPS-METHODE

In Engeland wordt bij verdenking van droes gewerkt met de STEPS-methode (Strategy to eradicate and prevent Strangles). Deze bestaat uit vijftien stappen, waarvan de volgende het belangrijkste zijn:

- 1) Deel de paarden op in drie groepen: rood, oranje en groen.
 - Rood: paarden met klinische symptomen van droes.
 - Oranje: paarden zonder symptomen van droes die direct of indirect contact hebben gehad met de rode groep.
 - Groen: paarden zonder symptomen van droes die geen (in)direct contact hebben gehad met de rode en oranje groep.
 Het is handig om ook alle materialen te voorzien van een label met de kleurcode. Zet indien mogelijk per kleurgroep apart personeel in, of werk in ieder geval van groen naar rood.
- 2) Voer tijdens de uitbraakperiode geen paarden aan of af. Het bedrijf dient vier tot zes weken gesloten te blijven nadat de laatste klinische verschijnselen gezien zijn.
- 3) Licht de paardeneigenaren in over de uitbraak en de noodzaak van de maatregelen.
- 4) Verplaats dieren uit de oranje groep die plotseling toch symptomen vertonen direct naar de rode groep.
- 5) Wegens mogelijk dragerschap mogen paarden uit de rode groep pas vrij van droes verklaard worden nadat in een luchtzakspoeling of in drie neuswabs geen droes is aangetoond.
- 6) Een aantal weken na de uitbraak kunnen paarden uit de oranje en groene groep onderzocht worden op antistoffen om vast te stellen of ze besmet zijn geraakt tijdens de uitbraak. Als antistoffen worden aangetoond, is het zaak deze dieren te onderzoeken op uitscheiding en dragerschap.

Zie www.strangles.org voor meer informatie over de aanpak en preventie van droes. Hier zijn onder 'STEPS' alle adviezen terug te vinden.

de groep. De eerste twee tot drie dagen na het begin van de koorts worden nog geen bacteriën uitgescheiden, waardoor snelle isolatie van een paard met koorts verdere verspreiding kan voorkomen. Ook worden paarden ernstiger ziek en vertonen ze vaker complicaties wanneer ze langere tijd in contact zijn geweest met paarden die de bacterie in hoge concentraties (via open abcessen) uitscheiden. Na het scheiden van de paarden is het belangrijk om voor de verschillende groepen aparte materialen te gebruiken. Zet voor beide groepen verschillend personeel in, of werk in ieder geval eerst in de 'schone groep' en dan pas in de besmette groep.

Er is in Europa één vaccin beschikbaar voor droes: Equilis StrepE. Dit beschermt paarden niet volledig, maar bij een uitbraak zijn de symptomen duidelijk minder dan bij paarden

die niet gevaccineerd zijn en die nooit eerder in aanraking zijn gekomen met droes. Het vaccin is drie maanden werkzaam, daarna zijn hervaccinaties nodig om de werking te waarborgen. Wel is het mogelijk om gevaccineerde en nog niet zieke paarden tijdens een uitbraak een 'boostervaccinatie' te geven die snel immuniteit opwekt. ●

Meestal wordt een PCR-test aangevraagd omdat die betrouwbaarder is dan een bacteriekweek.

Nieuws en mededelingen

OP VERZOEK: DRIE NIEUWE GD-PRODUCTEN

De GD heeft dit jaar drie nieuwe producten voor paarden geïntroduceerd: een combinatietest voor de hormonale aandoeningen PPID en EMS, een pakket met totaal eiwit en eiwitelektroforese en de vernieuwde kleine equine screening. Deze producten zijn ontwikkeld naar aanleiding van behoeften die dierenartspraktijken aan de GD hebben gemeld.

Combinatiepakket PPID/EMS

Na afloop van een succesvolle actie rondom PPID (ook bekend als ziekte van Cushing) afgelopen najaar, vroegen veel praktijken naar een combinatiepakket voor PPID en EMS (insulineresistentie). Hoefbevangenheid wordt namelijk naar schatting in 80 procent van de gevallen veroorzaakt door een van deze hormonale aandoeningen. Dit combinatiepakket is nu daadwerkelijk beschikbaar: bij de GD kan men in één moeite onderzoek laten doen op PPID en EMS, waarmee dus in een flink aantal gevallen de onderliggende oorzaak van hoofbevangenheid kan worden aangetoond.

Totaal eiwit en eiwitelektroforese

Vanuit grote paardenklinieken en -praktijken die zelf over apparatuur voor bloedanalyse beschikken kwam het verzoek om separaat totaal eiwit en eiwitelektroforese te kunnen laten testen. Deze test is nu tegen een gunstig tarief bij de GD verkrijgbaar en is opgenomen op het inzendformulier.

Kleine equine screening

Naast de uitgebreide grote equine screening van het bloedbeeld, heeft de GD nu ook een pakket voor 'voorscreening'. Deze kleine equine screening

bevat bepalingen die een goede eerste indruk kunnen geven van de gezondheidsstatus van een paard. De uitgebreide screening blijft bestaan als basis voor een volledige analyse van de algehele gezondheid.

Voor meer informatie kunt u terecht bij uw relatiebeheerder van de GD.

KLINISCHE AVONDEN PAARD

Pavo, Virbac en de GD organiseren in maart voor de negende keer de Klinische Avonden Paard voor paarden-dierenartsen. Op het programma staan lezingen van dr. Kees van Maanen, specialist veterinaire microbiologie (GD), dr. Ingrid Vervuert, docent aan de faculteit Diergeneeskunde (Instut für Tierernährung in Leipzig, Duitsland) en dr. Martin Nielsen, assistent-professor equine parasitology (University of Kentucky, VS). Zij zullen spreken over respectievelijk diagnostiek bij infectieuze aandoeningen, optimale voeding voor sportpaarden en praktische richtlijnen voor ontworming.

Deze Klinische Avonden zijn op dinsdag 3 maart (GD in Deventer) en woensdag 4 maart (Academy Bartels in Hooge Mierde). Uiteraard is er gelegenheid om deze locaties te bezichtigen en aansluitend volgt het traditionele stamppotbuffet. De kosten zijn € 49,50 p.p. incl. btw. De avonden worden ondersteund door de Groep Geneeskunde Paard. Er is accreditatie aangevraagd. Schrijf u nu in via www.virbac.nl/inschrijven.

WAT KUN JE MET ELEKTROFORESE?

Elektroforese geeft aanwijzingen over het functioneren van de lever en de aanwezigheid van wormen of andere infecties. Kort gezegd is het een laboratoriumtechniek om eiwitten in bloed met behulp van spanning te scheiden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen albumine (een transporteiwit dat in de lever wordt gemaakt), alfa globuline (met onder andere een eiwit dat wordt gemaakt als er een ontsteking is), bèta globuline (dat vooral wordt gemaakt in geval van darmparasieten of wormen) en gamma globuline (dat bestaat uit specifieke antistoffen tegen doorgemaakte infecties). Wanneer het albuminegehalte verlaagd is, is sprake van een verminderde werking van de lever of een eiwittekort in de voeding. Het gehalte aan alfa globulinen is vooral verhoogd bij ontstekingen, terwijl de hoeveelheid bèta globulinen verhoogd is bij een worminfectie in de darmen. De hoeveelheid gamma globulinen is verhoogd als het paard een ziekte heeft doorgemaakt.